

Nieuwsbrief 14

LENTE 2018

Frisse Start, dat is de naam van het project Begeleiding Startende Leraren in de regio Noord-Holland en Zuidelijk Flevoland. De naam staat voor wat we beogen met het project: samen met opleidingen en scholen een frisse, succesvolle start voor beginnende leraren in het voortgezet onderwijs creëren.

De projecten Begeleiding Startende Leraren (BSL) worden gefinancierd vanuit OCW worden in het kader van de ambities die geformuleerd zijn in de Lerarenagenda 2013-2020 en in het sectorakkoord van het Voortgezet Onderwijs. De looptijd is verlengd tot september 2019.

De BSL-projecten zijn gericht op het versnellen van de professionele groei en het reduceren van de uitval van starters. Hiertoe worden driejarige inductie-arrangementen ontwikkeld.

Bij *Frisse Start* zijn de vier Amsterdamse Lerarenopleidingen voor VO betrokken en inmiddels werken we samen met ruim 75 scholen vanuit verschillende Opleidingsscholen.

In deze nieuwsbrief vindt u informatie over :

- ICALT-Trainingen
 - Data open aanbod, ICALT-app, Toelichting trainingen, Aantallen
- BSL-trajecten
 - Opzet en opbrengsten, Vervolgbijeenkomsten, Trajecten in 2018-2019
- RUG-onderzoek 2014-2017
 - Voorlopige resultaten, ontwikkeling starters, kenmerken inductie-arrangementen
- Actuele ontwikkelingen
 - Stuurgroep Frisse Start, Actieplan Lerarentekort, Landelijk BSL
- Recent verschenen
- Interessante sites

Zie www.begeleidingstartendeleraren.nl voor meer informatie over het project BSL. Kijk bij regio Noord Holland voor specifieke informatie over Frisse Start .

Wilt u reageren? Neem dan contact op met onze projectsecretaris, Marijke Blom: m.h.blom@vu.nl.

Met vriendelijke groet, Marcelle Hobma en Jorien Vollaard, projectleiders Frisse Start

Leden projectgroep

UvA	– Natasja Maas	VU	– Els Scheringa
Inholland	– Thomas Jager	HvA	– Babette Meijer
Rosa	– Lieke Kievits en Cocky van der Meulen		
Esprit	– Anneke Dekker		
ROWF	– Hans van der Linden		
ZZP	– Jan de Boer, René Grimbergen en Dolinda Rottschäfer		

ICALT-trainingen: toelichting, data open aanbod in juni 2018**ICALT- trainingen, kwantitatieve gegevens 2015-2018**Totaal aantal uitgevoerde trainingen: **90**Totaal aantal deelnemers: **1242****DATA OPEN AANBOD, LOCATIE:** VU-Metropolitan, **Tijd:** 9 uur tot 13 uur**8 juni** Icalt-1 en Icalt-2 (beide trainingen worden apart aangeboden)**22 juni** Icalt-1 en Icalt-3 **Gespreksvoering** (beide trainingen worden apart aangeboden)**29 juni** Icalt-2**Icalt-3 Activeren, Icalt-3 Differentiëren, Icalt-3 Leerstrategieën**

(trainingen worden apart aangeboden, maak een keuze uit bovenstaande)

Voor het inwinnen van meer informatie of het aanvragen van een aanmeldingsformulier, kunt u contact opnemen met Marijke Blom, m.h.blom@vu.nl**Toelichting ICALT- kijkwijzer pedagogisch en didactisch handelen**

Met de kijkwijzer ICALT kan het pedagogisch en didactisch handelen van de leraar in beeld gebracht worden, het gaat daarbij om concreet en waarneembaar gedrag. De Kijkwijzer bestaat uit 6 domeinen en 32 indicatoren (leerklimaat, instrueren, lesorganisatie, activeren, differentiëren en leerstrategieën) en nog 3 indicatoren voor de betrokkenheid van de leerlingen.

De scores kunnen omgezet worden in een nieuwe ordening (op basis van de moeilijkheidsgraad van de verschillende handelingen) waaruit vervolgens de **Zone van naaste Ontwikkeling** (Zvno) afgeleid kan worden. Gerichtte begeleiding in de Zvno leidt aantoonbaar tot een snelle professionele groei en zeer waarschijnlijk tot meer welbevinden, minder stress en hoger leerrendement!

ICALT staat voor *International Comparative Analysis of Learning and Teaching* (Van de Grift, 2007). Het instrument ontleent zijn naam aan het gebruik in internationale studies naar de kwaliteit van docenten op het terrein van pedagogisch en didactisch handelen.

Afspraak uit het Sectorakkoord VO:

In 2020 beheersen alle docenten de algemene en de complexe didactische vaardigheden.

De meeste starters beheersen direct na diplomering wel de basale didactische vaardigheden maar nog niet de complexe didactische vaardigheden (activeren, differentiëren en leerstrategieën).

Uit onderzoek blijkt dat 35% van de docenten in het VO laat zien dat ze vaardigheid differentiëren beheersen (Inspectie, 2016). Tijd voor actie dus!!

Toelichting ICALT- trainingen (duur 4 uur, minimaal 12 deelnemers)

Om begeleiders van startende leraren in staat te stellen met het ICALT- instrument te werken organiseert Frisse Start sinds 2015 de trainingen ICALT-1 en 2. Het gaat daarbij om trainingen die door de Rijksuniversiteit Groningen ontwikkeld zijn. Het succesvol afronden van ICALT-1 en ICALT-2 leidt tot een certificaat ('ICALT-observatietraining' en 'Begeleiden in de klas' training), voor de andere trainingen wordt een bewijs van deelname uitgereikt.

ICALT-1: Het leren werken met het instrument (certificaat RUG)**ICALT-2:** Het leren bepalen van de Zone van Naaste Ontwikkeling na observatie met ICALT (certificaat RUG)

Op verzoek van de deelnemers aan ICALT-1 en 2 hebben we vanuit Frisse Start vervolgotrainingen ontwikkeld die zich specifiek richten op de gerichtte begeleiding in de Zone van naaste Ontwikkeling.

We besteden daarbij ruim aandacht aan zowel de gespreksvoering als de specifieke didactische vaardigheid, aan theorie, praktische handreikingen en het oefenen.

ICALT-3 - Gespreksvoering: voeren van gesprek ná ICALT-observaties, in 5 stappen van contact naar contract, bevorderen eigenaarschap voor professionele ontwikkeling, valkuilen en tips.

ICALT-3 - Activeren: gespreksvoering in het kader van gerichtte begeleiding in de Zvno

ICALT-3 - Differentiëren: idem

ICALT-3 - Leerstrategieën: idem

ICALT-maatwerk

Het ICALT-instrument blijkt inmiddels bij meerdere doelgroepen en voor meerdere doelen ingezet te worden.

Teamleiders, managers en medewerkers HRM nemen steeds vaker deel aan de trainingen. Vanuit het perspectief 'gericht sturen op professionele groei' is dat een positieve ontwikkeling.

Om tegemoet te komen aan de verschillende doelgroepen en doelen hebben we **ICALT-maatwerk** ontwikkeld; het aanbod varieert van workshops, presentaties tot trainingen.

ICALT, papieren versie en app, nieuw filmmateriaal

Goed nieuws: zeer waarschijnlijk is er voor de zomervakantie een app beschikbaar waarmee geobserveerd kan worden, de app zal ook de scores omzetten naar de ordening qua moeilijkheidsgraad. Op basis daarvan kunnen de begeleider en degene die geobserveerd is, het gesprek aangaan over de zone van naaste ontwikkeling.

We verwachten binnenkort te beschikken over nieuw filmmateriaal voor de ICALT-3 trainingen.

Trajecten BSL-ontwerpen van inductie-arrangementen

Opzet, opbrengsten

In eerdere nieuwsbrieven (13, 10 en 8) hebben we u geïnformeerd over de opzet van de trajecten Begeleiding van Startende Leraren (BSL), Ontwerpen van Inductie-arrangementen. In de afgelopen periode zijn we met 72 scholen aan de slag gegaan (zie schema uit 13) en hebben we tijdens zes bijeenkomsten aandacht besteed aan informatie over actuele ontwikkelingen rondom BSL en het vervolg, het belang van strategisch HRM, doelen voor professionele groei, begeleiden en beoordelen, werken met Kijkwijzers en ICALT en natuurlijk de opzet van het driejarig begeleidingsprogramma. Recent hebben we ook aandacht besteed aan 'het beroepsbeeld van leraar VO' en het programma Stap-2 (VO-raad) waardoor VO-scholen verschillende vormen van ondersteuning kunnen krijgen.

Omdat er al meerdere BSL-trajecten afgerond zijn, kunnen we bij de lopende trajecten nu ook voorbeelden uit de BSL-praktijk van andere scholen kunnen presenteren; hoe is het BSL-product tot stand gekomen en wat zijn de eerste ervaringen met de implementatie? Bij het traject BSL-ZAAM experimenteren we met filmpjes waarin een starter zelf aan het woord komt over de ervaringen tijdens het eerste jaar. De reacties op de praktijkervaringen: inspirerend, inzicht gevend en heel leerzaam! Een van de verbeterpunten die we in 2017 geformuleerd hadden betrof het werken met een vaste begeleider per school die (op locatie) ondersteuning biedt bij de totstandkoming van het BSL-product. Dit blijkt bij de meeste scholen een effectieve aanpak, het lukt echter niet om met alle scholen tot een succesvolle samenwerking te komen.

Direct na afloop zijn de reacties vaak: het traject heeft veel in beweging gebracht en geleid heeft tot inzichten en inspiratie, tot meer samenwerking binnen de school, tot meer visie en meer structuur, tot betere en nieuwe producten en veel goede voornemens.

Met name bij de BSL-trajecten waar scholen flink ingezet hebben op de inzet van ICALT bij starters en ervaren leraren, waar na de observaties daadwerkelijk de zone van naaste ontwikkeling bepaald wordt en er gericht begeleid wordt, zien we veel enthousiasme ontstaan en blijkt er een bodem te ontstaan voor goede gesprekken over professionele groei in de klas én op het vlak van begeleidingsvaardigheden. Dit is positief maar nog maar beperkt het geval. Dat geldt ook voor het aantal schoolleiders dat aan de slag gaat met het onderwerp Strategisch HRM.

Vervolgbijskomsten, Inductie op de kaart

In 2017 zijn we gestart met terugkomskomsten voor de BSL-trajecten. Dit om zicht te hebben op de implementatie van begeleidingsprogramma's en de ontwikkelde producten, ervaringen uit te wisselen en samen oplossingen te zoeken voor knelpunten en dilemma's. Bij de eerste trajecten die in 2015 van start gegaan zijn loopt dit niet of moeizaam, bij de latere trajecten blijken de bijeenkomsten aan een duidelijke behoefte te voldoen. Scholen geven zelf aan dat één terugkomskomst niet voldoet maar dat structurele aandacht voor vervolgbijskomsten nodig is om het onderwerp op de kaart te houden en de programma's duurzaam te implementeren én om vervolgstappen te zetten (invulling van het Beroepsbeeld en het Leven Lang leren).

De verschillen tussen de scholen blijven groot; op een enkele school verloopt veel (80%) volgens plan, bij de ander is het plan in de la verdwenen (andere directeur, geen starters, geen geld) en bij de meeste scholen blijkt het om allerlei redenen complex om alle goede voornemens te realiseren. Trots is men op resultaten als 'invoeren van driehoeksgesprekken, volledige jaarplanning, gerichtere inzet kijkwijzers, meer aandacht voor enculturatie'.

Het lerarentekort is een belemmerende factor, dat doet zich voor bij het verminderen van werkdruk van de starters maar ook bij het faciliteren van de begeleiders.

De eerste bevindingen met de BSL-trajecten in onze regio passen bij de aannames die we formuleerden in onze brochure van 2015; 'de coach is een onmisbare schakel in het traject, de schoolleider is van doorslaggevend belang'. Als de schoolleiding de verantwoordelijkheid niet neemt voor consistente uitwerking van de visie op onderwijskwaliteit naar personeelsbeleid (professionele groei van medewerkers), voor het creëren van eigenaarschap en draagvlak, voor de facilitering in tijd, uren, roostering en de kwaliteitsborging, dan is duurzame implementatie niet haalbaar.

Frisse Start en BSL in 2018-2019

In ons laatste projectjaar kunnen we nog een beperkt aantal scholengroepen begeleiden bij het ontwikkelen van driejarige begeleidingsprogramma's die voldoen aan de 5 OCW-criteria. Op 22 mei start het BSL-traject voor 8 SOVON-scholen. Er is contact met VOVA, PSG en ZAAM (tranche 3).

RUG-onderzoek, voorlopige resultaten Tranche 2014-2017

Vanaf 2014 doet de RUG onderzoek naar de ontwikkeling van starters op het vlak van pedagogisch didactisch functioneren. Daarbij wordt de Kijkwijzer ICALT ingezet. Andere onderzoeksinstrumenten zijn de jaarlijkse vragenlijsten die uitgezet worden bij leerlingen en bij de deelnemende starters. Hieronder een impressie van de eerste voorlopige resultaten

Ontwikkeling van de starters

Er is sprake van een groei op alle ICALT-domeinen. Daarnaast geven de starters aan dat ze zich bekwaamer voelen, dat de stress door leerlinggedrag afneemt en dat hun motivatie gestegen is.

Kenmerken van de inductie-arrangementen, landelijk beeld

Hieronder de resultaten uit de vragenlijst voor de deelnemende starters. Het zijn antwoorden op de vraag 'wat wordt er aangeboden?' Het gaat om een overzicht van de landelijke uitkomsten, de verschillen per regio zijn niet groot. Met de deelnemers aan de vervolgbijeenkomsten BSL-traject brengen we momenteel in beeld of ze de uitkomsten herkennen én of de gepresenteerde uitkomsten bruikbaar zijn voor de bijstelling van de ontwikkelde programma's.

- **3-jarige programma's:** 18% van de starters geeft aan dat er 3-jarige programma's aangeboden worden, 23% zegt 2-jarige - en 22% 1-jarige programma's, 7% meldt dat er geen inductie-arrangement is en 19% geeft aan dat ze het niet weten.
- **Werkdrukreductie** (19 indicatoren): het overzicht bevat 19 indicatoren. De hoogst scorende (>70%) zijn 'in eerste jaar geen mentor zijn, ruimte voor intervisie, met de vakcoach en de algemeen coach op dezelfde locatie werken'. Indicatoren met een lage score (< 20%) zijn 'eigen lokaal, van klas kunnen wisselen en geen lastige klassen toegewezen krijgen'.
- **Schoolenculturatie** (6): 90% van de starters geeft aan dat er een introductiebijeenkomst is, ruim 70% dat er informatiepakket is en minder dan 50% dat ze geïntroduceerd worden bij andere teams/locaties en dat er voorlichting is door de zorgcoördinator.
- **Systematiek voor professionele ontwikkeling** (10): het hoogst scoort 'in de loop van het jaar een beoordelingsgesprek (80%)', het laagst 'werken met een startprofiel (ruim 20%)'.
- **Ondersteuning in de klas** (9): de scores liggen tussen 50 en 80%. De hoogste score (80%) krijgt 'feedback ontvangen op de geobserveerde lessen', de laagste score (50%) krijgt 'onderwijs samen uitvoeren met collega's/vakcoach'.
- **Workshops-cursussen-studiedagen** (17): er worden veel onderwerpen genoemd, de scores lopen uiteen van 20% 'evidence-based teaching en efficiënt vergaderen' tot 60% 'activerende didactiek en omgaan met individuele verschillen'.
- **Zelfregulatie eigen ontwikkeling** (6): het hoogst (> 80%) scoort 'experimenteren met nieuwe werkvormen', het laagst (< 40%) '(actie)-onderzoek uitvoeren met ervaren collega's'

Actuele ontwikkelingen

Stuurgroep Frisse Start: op 12 februari hebben leden van de stuurgroep Frisse Start met een aantal gasten vanuit participerende besturen (ZAAM, IRIS, ROSA, ROWF) en opleidingen (HvA, VU en UvA) gesproken over de voorlopige uitkomsten van het RUG-onderzoek, de verduurzaming van de BSL-resultaten na afloop van het project en de samenwerking bij het ondersteunen van de doorgaande professionalisering. Het werd duidelijk dat er veel vragen leven en dat die veel verder strekken dan de opdracht die Frisse Start in 2014 heeft meegekregen.

Een breed perspectief lijkt nodig bij het nadenken over de toekomst, de totstandbrenging van doorlopende leerlijnen, passende professionalisering én de infrastructuur die daarvoor nodig is. Draagvlak leek te ontstaan voor het versterken van de samenwerking tussen de opleidingscholen en de verschillende schoolbesturen en voor een regionaal steunpunt.

De komende maanden zullen er verschillende overleggen georganiseerd worden om te onderzoeken hoe het brede perspectief én de passende infrastructuur in onze regio gestalte zou kunnen krijgen.

BSL-landelijk: in 2014 is het landelijke project 'begeleiding van startende leraren' van start gegaan in 9 regio's. De universitaire lerarenopleidingen (penvoerder) en in de meeste regio's ook hogescholen werken samen met de scholen aan het ontwikkelen van een 3-jarig begeleidingsprogramma dat voldoet aan de 5 OCW-criteria. De regio's verschillen van elkaar (qua grootte, aantal scholen, krimp versus tekorten) en dat geldt ook voor de aanpak voor de BSL-projecten; een gemeenschappelijk doel en een veelheid van aanpakken. Tijdens het landelijk BSL-overleg (2 maandelijks) en tijdens conferenties (2015, 2017) worden ervaringen en opbrengsten gedeeld. Het project loopt tot zomer 2019, momenteel worden de mogelijkheden voor een slotpublicatie en een slotconferentie (juni 2019) onderzocht.

AOO, Actieplan Lerarentekort: de stuurgroep Amsterdamse Onderwijsopgave (waarin vertegenwoordigers van - schoolbesturen PO, VO en MBO, opleidingen en gemeente vertegenwoordigd zijn) heeft met het oog op het lerarentekort een actieplan opgesteld met 5 lijnen die zich op verschillende aspecten richten:

- Lijn 1: Imago: Mokum meestert, Leraar voor een dag, Campagnes, Social media
- Lijn 2: Instroom: platform-website PO en VO, beurzen, Crashcourse (65+), → Bevoegd, Co-docent, Pilot hoogopgeleide statushouders, zij-instromers, 2de graadsopleiding Duits
- Lijn 3: Versterken beroep: Loopbanen-ontwikkelpaden-professionalisering-S.HRM
- Lijn 4: Aansluitingen opleidingen-MBO: Uitstroomprofiel MBO-docent
- Lijn 5: Randvoorwaarden: parkeren, reiskosten, wonen

Vanuit Frisse Start zijn we vooral betrokken bij lijn 3; vanaf februari wordt er gewerkt aan de totstandkoming van een projectteam, het interviewen van HRM-medewerkers en het organiseren van een startconferentie op 21 juni 2018 voor de betrokken actoren. Meer nieuws hierover in de volgende nieuwsbrief.

Recent verschenen

- Een beroepsbeeld voor de leraar: over ontwikkelrichtingen en groei van leraren in het onderwijs. Marco Snoek e.a., november 2017
- Start to Teach: inspiratiegids over aanvangsbegeleiding in het onderwijs. Sanne de Vos e.a., 2018, Garant, Antwerpen/Apeldoorn *In H.2 een beschrijving van BSL in Nederland*
- Startende leraren in PO en VO, goede begeleiding aan het begin van de loopbaan. Marco Snoek, 2018, Pica
- De staat van Onderwijs 2018
<https://www.onderwijsinspectie.nl/onderwerpen/staat-van-het-onderwijs>
- De staat van de leraar 2018
<https://www.onderwijsvanmorgen.nl/de-staat-van-de-leraar-2018/>

Interessante sites

- Beroepsbeeld van de leraar
 - <https://www.beroepsbeeldvoordeleraar.nl>
- VO-raad en Stap 2
 - <https://www.vo-raad.nl/themas/professionalisering-schoolorganisatie/onderwerpen/328>
- Lerarenagenda 2013-2020, voortgangsmonitor voor de 7 ambities
 - <https://www.delerarenagenda.nl/de-lerarenagenda>
- Voortgezet Onderwijs In Ontwikkeling, VOION
 - <https://www.voion.nl>